

TRAIAN BRAD – UN FIU ADOPTIV AL BASARABIEI, CTITOR AL BIBLIOTECII „TRANSILVANIA”. IN MEMORIAM (80 DE ANI DE LA NAȘTERE)

ANDREI VIZIRU

Biblioteca „Transilvania”, Chișinău
andreiviziru83@gmail.com

Motto: „Memoria e cea mai de seamă avere pe care le-o putem lăsa moștenire fiilor și nepoților noștri. Avere care nu se poate răpi.” (N. Dabija)

ABSTRACT: Traian Brad, the former director of the “Octavian Goga” Library in Cluj, is the founder of the “Transilvania” Library, a branch of the “B.P. Hasdeu” Municipal Library in Chișinău. He was the first person from beyond the Prut River to accept and assume the responsibility of opening a library in Chișinău. He supported it for a period of 10 years, contributing to its development through successive, high-quality donations and promoting its image wherever he went.

Traian Brad was born on August 31, 1945, in the village of Pănade, Alba County. He graduated from the Faculty of Philology at “Babeș-Bolyai” University in Cluj. Starting in 1987, he served as director of the “Octavian Goga” County Library in Cluj. This year, Traian Brad would have turned 80, had fate been kinder to him. We have gathered recollections from notable figures in both the Republic of Moldova and Romania to honor the contribution of this distinguished man of letters to the founding of the “Transilvania” Library in Chișinău.

KEYWORDS: Traian Brad, Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj, Biblioteca „Transilvania” Chișinău, istoria bibliotecilor

Traian Brad, putem zice, a fost adoptat neoficial de bibliotecarii din Republica Moldova ca fiu al acesteia. În anul curent, acest slujitor al cărții și ctitor al Bibliotecii „Transilvania” ar fi marcat 80 de ani de la naștere, dacă destinul ar fi fost mai îngăduitor cu el. A plecat din rândurile noastre la vârsta de 57 de ani, dar a reușit să lase urme palpabile și meritorii.

Biblioteca „Transilvania” este prima bibliotecă de carte românească din Republica Moldova, fondată la 29 august 1991, deschisă cu aportul Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj (dirijată de mult regretatul Traian Brad, apoi de

Doina Popa, actualmente fiind condusă de Sorina Stanca), al unor biblioteci județene din Transilvania, cum ar fi: Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, Biblioteca Județeană „Mureș”, Târgu Mureș; Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj și al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” (condusă de Lidia Kulikovski, actualmente de Mariana Harjevschi).

Traian Brad, având o vastă experiență de organizare pe baze noi a serviciilor oferite utilizatorilor, de formare a bibliotecarilor prin dobândirea de noi competențe și aptitudini în profesie, a ctitorit Biblioteca „Transilvania”. A fost

primul din spațiul de dincolo de Prut, care a acceptat și și-a asumat responsabilitatea de a deschide la Chișinău o bibliotecă. A susținut-o pe o perioadă de 10 ani, contribuind la dezvoltarea ei cu donații succesive, calitative, promovând imaginea ei oriunde se afla. El a fost acela care a pus piatra de temelie a performanțelor pe care le are această bibliotecă.

În prezent, Biblioteca „Transilvania” din sectorul Ciocana al Chișinăului deține o colecție totală de 64.787 volume. Despre Traian Brad, care completează galeria de aur a numelor sonore ce au valorificat domeniul biblioteconomic, regretatul Vlad Pohilă sublinia, în 2005, în revista „BiblioPolis”, pe care o dirija cu dibăcie și iscusință: „Meritele lui Traian Brad - enorme, incontestabile, sunt cunoscute și prețuite la noi nu mai puțin decât, bunăoară, cele ale compatriotului său pe nume Onisifor Ghibu alt luminător cu har...”¹

Cum a început această legătură specială și de suflet în ceea ce privește relațiile cu bibliotecarii și bibliotecile din Basarabia, implicit cu Biblioteca „Transilvania”, aflăm din mărturiile Lidiei Kulikovski: „Traian Brad a fost printre noi și pentru noi din vara anului 1991. L-am știut ca om, ca patriot, ca profesionist [...]. S-a implicat foarte mult în biblioteconomia basarabeană”.²

Nu știm dacă a fost un dar, un noroc sau pronia divină a dorit ca el să-și sărbătorească ziua sa de naștere pe 31 august, odată cu Ziua Limbii Române din Republica Moldova, sărbătoare care a fost decretată, mai apoi, și în România. Iarăși un simbol, și deloc întâmplător, că la 31 august 2000, Traian Brad și-a sărbătorit aniversarea a 55-a la Chișinău, la Sediul Central al Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu”. Participase la Zilele Bibliotecii

„Transilvania”, al cărei ctitor este. De fapt, el a fost printre primii, după 1989, care au contribuit la reunirea spirituală a românilor de pe ambele maluri ale Prutului.

Imediat după dispariția lui Traian Brad, oamenii de cultură clujeni de la revista „Apostrof” scriau: „[...] A fost un om cumsecade, de nădejde, săritor la nevoie. Și a fost mai presus de toate, un extraordinar director de bibliotecă [...]. Credea în cărți. Credea în cultură. Și în oameni...”³

În cele ce urmează, voi apela și la alte câteva aduceri-aminte pentru a-l omagia pe ctitorul Bibliotecii „Transilvania” din Chișinău, dar și pe patriotul Traian Brad.

Biblioteca „Transilvania”, 1991

În anul morții lui Traian Brad, 2002, Parascovia Onciu, directoarea Bibliotecii „Transilvania” mărturisea: „Traian Brad ne vorbea adesea următoarele: «[...] Ne putem salva doar înfrățindu-ne spiritele, căci ceea ce ne leagă e mai presus de orice adevăr și cunoaștere [...]». O pildă extraordinară de „înfrățire spirituală” sunt și cele peste 100 de mii de cărți aduse în bibliotecile din Chișinău pe parcursul celor 11 ani, care l-au legat pentru totdeauna de mult-pătimita Basarabie [...]. Omul care ne-a iubit necondiționat și pe care-l mai așteaptă și azi Basarabia...”⁴

¹ Vlad Pohilă, „Traian Brad, ocrotit de neuitarea noastră,” în Lidia Kulikovski, Parascovia Onciu, Ludmila Capița, *Biblioteca „Transilvania”: trei decenii de contribuție comunitară. Monografie* (Chișinău, [s.n.], 2021), 384.

² Lidia Kulikovski, „IN MEMORIAM,” în *Traian Brad. Un slujitor al cărții*, alc. Anca Docolin, Tatiana Costiuc, Sorina Stanca, (Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2005), 239.

³ „NON OMNIS MORIAR,” *Lectura. Revista Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj*, seria a II-a, I, 2 (26) (2004): 4.

⁴ Parascovia Onciu, „Omul care ne-a iubit necondiționat,” *Literatura și arta*, 13 iunie 2002: 2.

Academicianul Mihai Cimpoi afirma și el: „Traian Brad, care a fost întruchiparea profesionalismului biblioteconomic și a spiritului ardelenesc tenace, statornic și echilibrat dinamic, a dat naștere numelui de bibliotecar, pe care l-a purtat și Eminescu... Traian Brad rămâne pentru noi un model de felul «deontologic» în care trebuie slujită cartea și lectura publică modernă și postmodernă”.⁵

Și Ion Hadârcă, scriitor, vicepreședinte al Academiei de Științe a Republicii Moldova afirma cu regret: „Din păcate, nu dețin prea multe autografe de la fratele Traian, dar păstrez cu sfințenie acest autograf invitație la festivitatea prilejuită de împlinirea celor zece ani de la deschiderea primei biblioteci de carte românească din Basarabia: «Am fost alături de dumneavoastră prezent, îmi scria Traian Brad, la actul proclamării Independenței Republicii Moldova în 27 august 1991, urmărind cu satisfacție votul unanim al parlamentarilor; am participat împreună la inaugurarea Bibliotecii Transilvania în 29 august 1991; ne-am bucurat de clipele Renașterii ideii de neam, de limbă, de origine comună, afirmate cu entuziasm și luciditate la acel ceas istoric»”.⁶

Frumos l-a caracterizat și regretatul scriitor Victor Dumbrăveanu: „Bradul rezistenței noastre” și destul de exact a evaluat relația lui cu cărțile, cu instituția publică căreia i-a fost fidel toată viața: „Pentru el, [...] biblioteca era un spațiu cu o încărcătură energetică aparte... Iar grijile pentru «Transilvania» noastră confirmă că Traian Brad a fost un animator nu numai al cuvântului, dar și al

faptei. De asta îi și păstrăm cu sfințenie amintirea”.⁷

Publicista Maria Bulat-Saharneanu nota și ea: „Zece ani la rând Basarabia l-a avut ca oaspete la 31 august, de Sărbătoarea Limba Noastră cea Română, Providența creând o fericită coincidență cu ziua în care s-a născut [...]. Își sărbătorea ziua nașterii alături de noi, mai bine zis era omagiat de către basarabeni pentru dragostea ce i-o purtau, pentru tot ce a făcut pe pământul basarabean...”.⁸

Iulian Filip scria și el: „Traian Brad a fost printre puținii înțelegători concreți, care - în paralel cu podurile de flori - au declanșat podurile de cărți din România spre Basarabia. Cărțile aduse de Traian și echipa sa la prima posibilitate au devenit temeiul ctitoririi Bibliotecii «Transilvania» din Chișinău. La fiecare ediție a Sărbătorii Naționale Limba Noastră, Traian Brad venea la Chișinău cu cărți pentru Biblioteca «Transilvania» și cu o echipă de intelectuali din Cluj, cu care însoțea această avere...”.⁹

În articolul din 2005, când ar fi sărbătorit Traian Brad 60 de ani de la naștere, semnat de istoricul Anatol Petrencu, publicat în „BiblioPolis”, aflăm și despre alte aspecte ale vieții și activității distinsului cărturar: „Traian Brad a fost membru fondator al Societății Culturale „Lucian Blaga”, a organizat la Cluj-Napoca diverse manifestări științifice, culturale și comemorative [...]. Traian Brad s-a impus prin studiile sale în domeniul istoriei, publicând monografia *Pănade 700 de ani* (1999), în domeniul biblioteconomiei editând cartea *Lectura și biblioteca publică la Cluj* (2001),

⁵ Mihai Cimpoi, „Un om al luminii și binelui,” *BiblioPolis: Buletinul bibliotecarilor Bibliotecii Municipale „B.P.Hasdeu”*, 31 aug. 2025: 3

⁶ Ion Hadârcă, „Neîntrerupta carte a lui Traian Brad”, în Lidia Kulikovski, Parascovia Onciu, Ludmila Capița, *Biblioteca „Transilvania”: trei decenii*, 381.

⁷ Victor Dumbrăveanu, „Bradul rezistenței noastre”, *BiblioPolis: Buletinul bibliotecarilor Bibliotecii Municipale „B.P.Hasdeu”*, 31 aug. 2025: 8.

⁸ Maria Bulat-Saharneanu, „Legenda Traian Brad”, în Lidia Kulikovski, Parascovia Onciu, Ludmila Capița, *Biblioteca „Transilvania”: trei decenii*, 371.

⁹ Iulian Filip, „Oamenii de neînlocuit,” *Literatura și Arta*, 13 iun. 2002: 3.

a publicat diverse articole și studii de specialitate și de cultură”.¹⁰

Aici vom adăuga că, din inițiativa lui Traian Brad, în Cluj-Napoca a fost înălțat un nou sediu al Bibliotecii Județene „Octavian Goga”, unde este instalată și o placă comemorativă. Iar Filiala bibliotecii, din cartierul Mănăstur, de pe strada Izlazului nr. 18, îi poartă numele din 2002.

Una dintre cele mai recente aduceri aminte este cea a lui Alin Mihai Gherman care, la fel, a fost și el printre cei care au contribuit la constituirea primei biblioteci de carte românească la Chișinău: „[...] am descărcat un TIR mare cu cărți românești, care a fost primul pas pentru constituirea a ceea ce a fost să devină Biblioteca «Transilvania» din Chișinău [...]. Cel care a organizat de fapt acest prim transport și a obținut din partea unui director și un tir pentru acest drum a fost directorul bibliotecii județene, Traian Brad. [...] lista celor care au făcut mai mult sau mai puțin pentru împlinirea acestuia este lungă... Sper din tot sufletul ca pe undeva să se amintească într-o notă de subsol și numele meu. Dar cu siguranță numele lui Traian Brad rămâne, categoric, cel scris cu litere mari la începutul listei.”¹¹ Și nu numai la începutul listei, voi adăuga, ci chiar la intrarea în Biblioteca „Transilvania” din Chișinău este un impunător basorelief cu chipul ctitorului acestei biblioteci. Biblioteca „Transilvania”, una dintre cele 27 de filiale ale Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu”, cu un spațiu impunător față de celelalte, a devenit un centru comunitar cultural de rezonanță pentru utilizatorii ei. Colectivul Bibliotecii, la fiecare aniversare, cinstește memoria ctitorului ei, pe care academicianul Mihai Cimpoi l-a numit într-un eseu frumos intitulat „Un om al luminii și binelui”. El

aprecia în cuprinsul acestuia: „La șirul impunător de activități (concursuri, festivaluri, saloane de cărți și publicații literare) s-a adăugat înființarea Bibliotecii «Transilvania». A fost o acțiune de pionierat cu o rezonanță generalizată, căci a declanșat numeroase programe profesionale și culturale cu nume. Practica se va extinde și în raporturile dintre bibliotecile județene și bibliotecile raionale sau județene din Moldova. Traian Brad rămâne un om al luminii și binelui, ardeleanul perseverent înzestrat cu vocația unității românești, exprimate în primul rând în cultură”.¹²

Despre oportunitatea fondării Bibliotecii „Transilvania”, Filiala Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, însuși Traian Brad spunea: „Biblioteca Transilvania a apărut ca o reacție firească la nevoile stringente ale revenirii populației Basarabiei istorice la limba, cultura și istoria națională, la reintegrarea ei spirituală”.¹³

Cititorii de mâine ai Bibliotecii „Transilvania”

În concluzie, cea mai eficientă cinstire a memoriei distinsului cărturar și bibliotecar e să-i fie continuată cauza pentru care a militat. În acest context, suntem recunoscători colectivului Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj, în frunte

¹⁰ Anatol Petrencu, „Traian Brad – Omul „Traian Brad” – Biblioteca,” *BiblioPolis: Buletinul bibliotecarilor Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”*, 31 aug. 2025: 8.

¹¹ Alin-Mihai Gherman, „Un prieten lipsă,” în Lidia Kulikovski, Parascovia Onciu, Ludmila Capița, *Biblioteca „Transilvania”: trei decenii*, 387, 389.

¹² Cimpoi, „Un om al luminii”, 3.

¹³ *Omagiu în timp*, 16.

cu managerul ei, Sorina Stanca, cea care, în cadrul unei întruniri la Chișinău, a afirmat pe bună dreptate că: „Misiunea bibliotecii publice în secolul XXI este foarte complexă, bibliotecarul trebuie să fie mai mult decât un promotor al lecturii și

informării, el trebuie să se implice în formarea comunității, să fie proactiv, creativ și inovator, astfel, dragi colegi basarabeni, avem ce clădi în continuare în parteneriatul nostru.”¹⁴

¹⁴Sorina Stanca, „Cuvânt înainte,” în *Omagiu în timp. 25 de ani ai Bibliotecii „Transilvania” din Chișinău*, Cluj-Napoca, 2016, 8.